

Klasična gimnazija

Latinski jezik na klasični gimnaziji	2
Uporabnost latinščine.....	4
UČENJE DRUGIH TUJIH JEZIKOV	4
PRISOTNOST BESED LATINSKEGA IZVORA V SLOVENŠČINI.....	4
RAZUMEVANJE TUJK	5
STROKOVNO IZRAZOSLOVJE	5
a. medicina, dentalna medicina in veterina	5
b. botanika	6
c. zoologija.....	6
d. pravo.....	6
e. geografija.....	7
Umetniška in humanistična vzgoja na klasični gimnaziji	8
Utrinki klasične gimnazije	9
Recital ob 80-letnici dr. Kajetana Gantarja	9
Recital antične ljubezenske poezije.....	10
Ekskurzija na Sicilijo.....	11
Ekskurzija v Rim	12

Latinski jezik na klasični gimnaziji

Lahko bi rekli, da je latinščina prepoznavni znak klasične gimnazije. Nekaj ostalih razlik med predmetnikoma klasične in splošne gimnazije sicer še obstaja, a latinščina je tista, po kateri se predmetnika najočitneje razlikujeta. Zakaj bi se danes sploh še kdo želel učiti latinščine? Kakšen smisel bi učenje latinščine pravzaprav imelo?

Neznani avtor je nekoč o latinščini razmišljal takole:

*»Linguarum non est praestantior ulla Latina,
quam quisquis nescit, barbarus ille manet.
Sis Italus, Gallus, Germanus, sive Polonus,
nil nisi vulgaris diceris arte rudis.
Quisquis Latine nescit, nulla se iactet in arte,
nil scit, nil didicit, barbarus ille manet.«*

Doktor Kajetan Gantar je to misel prevedel:

*»Kar je jezikov, noben imenitnejši ni kakor latinski,
kdor latinsko ne zna, ta ostane barbar.
Kdor ni umetnosti vešč, imenuje se neotesanec,
bodi Francoz ali Lah, bodisi Nemec, Poljak.
Kdor latinsko ne zna, ne bahaj se z nobeno veščino,
nič ne ve in ne zna, vedno ostane barbar.«*

Avtorju te misli bi danes verjetno težko pritrdili; danes zagotovo nikogar, ki ne zna latinsko, nimamo za barbara in ne mislimo, da ne zna in ne ve ničesar. Skoraj zagotovo pa še danes velja to, kar so vedeli že stari Rimljani *Lingua Latina regina linguarum est*. Latinščina je kraljica jezikov. Na prvi pogled se danes ta misel zdi malo verjetna, saj vemo, da je latinščina, ker se v njej nihče več ne sporazumeva, mrtev jezik. Pri pouku latinščine skušamo dokazati ravno nasprotno, da je namreč latinščina še kako živ in nadvse uporaben jezik.

Latinščina se je usidrala v vse jezike, s katerimi je prišla v stik. Naj omenimo romanske jezike: italijanščino, francoščino, španščino, portugalščino, romunščino, ki so skoraj neposredni nasledniki latinščine in skupnega izvora ne morejo skriti. Nepregledno množico besed latinskega izvora najdemo tudi v angleščini, ki je danes globalni jezik, in pojmuje vse tisto, kar je pojmovala latinščina pred približno 2000 leti. Besed, ki so v angleščino prišle iz latinščine, je toliko, da se zdi, da je tudi angleščina romanski jezik. Besede kot so: *difficult*, *cruel*, *ignorant*, *medicine*, *vehicle*, so latinskega izvora.

Kaj pa slovenščina, ki je slovanski jezik? Tudi slovanski jeziki se prevzemanju latinskih besed niso mogli izogniti. Ker pa te besede zvenijo čisto domače, se njihovega latinskega izvora ne zavedamo več. Besede kot so: *šola*, *tabla*, *suplenca*, *ducat*, *avtomobil*, *lokomotiva*, *torta*, *koline*, *Barbara*, *Urša*, *Silva* in še mnoge druge, so v resnici besede, ki so v slovenščino prišle iz latinščine.

Pri nekaterih besedah se zdi njihov latinski izvor bolj očiten. Takšne so tujke in že hiter pregled slovarja tujk nam razkrije, da med tujkami prevladujejo tiste z latinskim

izvorom. Izvor tujk, kot so: arbitraža, veto, ignoranca, konfekcija, produkcija, afekt, efekt, senzibilen, je latinski.

Drugo veliko področje prevzemanja latinskih besed je strokovno izrazoslovje. Latinščina zaradi svoje mednarodne razumljivosti in pomenske natančnosti prekaša elastičnost modernih jezikov pri tvorjenju strokovnih izrazov. Uveljavila se je torej kot znanstveni jezik in tako na besede latinskega izvora naletimo v terminologiji mnogih znanosti in ved. Prednjači seveda medicina, latinščino pa uporabljajo še veterina, botanika, zoologija, farmacija in pravo.

Pri pouku latinščine ne spoznavamo samo novih slovničnih pravil latinskega jezika, ampak poskušamo dodobra spoznati in razumeti civilizacijo starih Rimljanov. Pri tem nam pogosto pomagajo latinski pregovori in reki, v katerih sta v zgoščeni obliki preživeli antična miselnost in modrost. Dijaki se tako že v prvem letniku seznanijo z znanima Cezarjevima rekoma, s katerima je pospremil svoje vojaške podvige »*Veni, vidi, vici*« – Prišel, videl, zmagal in »*Alea iacta est*« – Kocka je padla. Vedo, da je pesnik Horacij svojo življenjsko filozofijo strnil v pesmi z naslovom *Carpe diem* (Užij dan). V našem reku »*Mi o volku, volk iz gozda*« prepoznajo latinskega »*Lupus in fabula*« – Volk v zgodbi in ugotovijo, da so že stari Rimljani vedeli, da je vsak začetek težak ali »*Ardua prima via est*« – Prva pot je strma.

Nekateri menijo, da učenje latinščine spodbuja razvoj logičnega mišljenja. Z mislijo se strinjam, preveriti trditev pa je skoraj nemogoče, opremo se lahko le na pričevanja tistih, ki to izkusijo. Eden izmed njih je prof. Črtomir Zupančič, doktor fizikalnih znanosti in svetovno znan strokovnjak, ki je v Obzorniku za matematiko in fiziko razmišljal takole: »Izobrazba, ki jo je dajala klasična gimnazija, je pozneje v študiju (tudi naravoslovja) koristila mnogim. Jaz sem vedno trdil, da je za višjo matematiko latinščina celo boljša priprava kot matematika. Na klasični gimnaziji smo imeli latinščino osem let. Spomnim se maturitetnega teksta – ves odstavek en sam stavek iz Tacita (rimski zgodovinar) ... Problem je bil še najbolj podoben dekodiranju, saj je šlo za kompleksno povezovanje medsebojnih pomenov in strukture besed. In prav to je tisto, česar se mora človek naučiti pri študiju matematike ali fizike oziroma pri kvalitetnem znanstvenem delu kakršnekoli vrste.«

Uporabnost latinščine

UČENJE DRUGIH TUJIH JEZIKOV

Latinščina ostaja živa posredno v vseh jezikih, ki so vezani na zahodnoevropsko civilizacijo. Med temi jeziki je prav gotovo potrebno še posebej opozoriti na latinščino kot skupni izvor romanskih jezikov, ki se najhitreje pokaže v besedišču:

prijatelj: lat. *amicus*, it. *amico*, šp. *amigo*, fr. *ami*,
življenje: lat. *vita*, it. *vita*, št. *vida* in fr. *vie*,
mir: lat. *pax*, it. *pace*, šp. *paz* in fr. *paix*,
morje: lat. *mare*, it. *mare*, šp. *mar*, fr. *mer*,
kruh: lat. *panis*, it. *pane*, šp. *pan*, fr. *pain*,
jezik: lat. *lingua*, it. *lingua*, šp. *lengua*, fr. *langue*,
zob: lat. *dens*, it. *dente*, šp. *diente*, fr. *dent* ...

Nepregledno veliko besed latinskega izvora je tudi v angleščini:

mir: lat. *pax*, ang. *peace*,
šola: lat. *schola*, ang. *school*,
jezik: lat. *lingua*, ang. *language*,
težek: lat. *difficilis*, ang. *difficult*,
podoben: lat. *similis*, ang. *similar*,

Z znanjem latinščine lahko hitreje usvajamo besedišče in tudi slovnične strukture drugih tujih jezikov.

PRISOTNOST BESED LATINSKEGA IZVORA V SLOVENŠČINI

V vsakodnevnem besedišču je mnogo besed, ki jih je slovenščina prevzela iz latinščine, a so tako domače, da se njihovega latinskega izvora ne zavedamo več:

šola ← *schola*: šola,
tabla ← *tabula*: plošča, tablica,
pavza ← *pausa*: odmor, mirovanje,
matura ← *maturus*: zrel,
gimnazija ← *gymnasium*: telovadnica, borilnica,
puberteta ← *pubertas*: zrelost,
škatla ← *scatula*: škatla,
Barbara ← *barbarus*: tuj, tujec, barbar,
Karmen ← *carmen*: pesem,
Feliks ← *felix*: srečen,
Primož ← *primus*: prvi,
Silva, Silvo ← *silva*: gozd,
Urša ← *ursa*: medvedka,
Viktor ← *victor*: zmagovalec ...

RAZUMEVANJE TUJK

Mnogo naših tujk je izpeljanih iz oblik latinskih besed. Zato je s poznavanjem izvornih latinskih besed razumevanje tujk v slovenščini neprimerno lažje.

arbitraža ← *arbitror*: razsodim
veto ← *veto*: prepovem
kredit ← *creditum* iz *credo*: verjamem
takt ← *tactum* iz *tango*: dotaknem (se), udarjam,
datum ← *datum* iz *do*: dam,
advent ← *adventus*: prihod,
tranzit ← *transitum* iz *transeo*: prečkam, prehajam, prestopim,
progres ← *progressus*: napredovanje, napredek,
skripta ← *scriptum* iz *scribo*: pišem,
intelekt ← *intellectus*: razumevanje, znanje
afekt ← *affectus*: razpoloženje, volja, čustvo,
ignoranca ← *ignorantia*: neznanje, nevednost,
optimalen ← *optimus*: najboljši,
maksimalen ← *maximus*: največji,
minimalen ← *minimus*: najmanjši,
alternativa ← *alter*: drug,
metal ← *metallum*: kovina,
anali ← *annalis*: letopis ...

STROKOVNO IZRAZOSLOVJE

a. medicina, dentalna medicina in veterina

Non est medicina sine lingua Latina (Ni medicine brez latinščine), saj je latinščina osnova za mednarodni medicinski jezik. Tako se latinski izrazi uporabljajo v anatomiji in diagnozah:

- anatomija:
oko: *oculus*,
nos: *nasus*,
mišica: *musculus*,
uho: *auris*,
prst: *digitus*,
zob: *dens*,
vena: *vena*,
arterija: *arteria*,
želodčna arterija: *arteria gastrica* ...
- diagnoze:
zlom: *fractura*,
večkratni zlom: *fractura multiplex*,
porod: *partus*,
porod s carskim rezom: *partus caesareus*,
splav: *abortus*

demenca: *dementia*,
multipla skleroza: *sclerosis multiplex*,
kronični bronhitis: *bronchitis chronica*,
edem: *oedema*,
zobna gniloba, karies: *caries dentium* ...

b. botanika

Latinska poimenovanja so temelj botanične nomenklature:

sadika: *planta*,
zelišče, rastlina: *herba*,
kamilica: *chamomilla*,
meta: *mentha*,
lovor: *laurus*,
janež: *anis*,
hrast: *quercus* ...

c. zoologija

Tudi v zoologiji je v rabi latinsko poimenovanje:

človeška ribica: *proteus*,
domača mačka: *felis domestica*,
kmečka lastovka: *hirundo rustica*,
ptiči: *aves*,
ribe: *pisces*,
sesalci: *mammalia*,
volk: *canis lupus*,
domači pes: *canis lupus familiaris* ...

d. pravo

Mnogo pravnih izrekov, za katere morda mislimo, da so izvirno slovenski, so v resnici latinski in prevzeti od Rimljanov. Nekaj primerov:

po službeni dolžnosti: *ex officio*,
dokazni predmet: *corpus delicti*,
pravno, formalno, uradno: *de iure*,
dejansko, neformalno, neuradno: *de facto*,
pogoj, brez katerega ne gre: *condicio sine qua non*,
brezplačno: *pro bono*,
z dobrim namenom, v dobri veri: *bona fide*,
proti zakonu: *contra legem*,
v nenavzočnosti obtoženega: *absente reo*,
legitimen, zakonit: *legitimus*,
V dvomu za obtoženega: *In dubio pro reo*,
Ni kazni brez zakona: *Nulla poena sine lege*,
Ena priča, nobena priča: *Testis unus, testis nullus* ...

e. geografija

Mnogi geografski termini so izpeljani iz besed latinskega izvora ali pa so kar latinski izrazi sami:

depresija ← *depressus*: nizek, nizko ležeč,
litoralizacija ← *litus, litoris*: breg, obala,
terra rosa: rdeča prst ...

Umetniška in humanistična vzgoja na klasični gimnaziji

V okviru klasičnih oddelkov pri predmetu likovna umetnost že nekaj let poteka drugačen pristop kot v splošnih ali drugih specializiranih oddelkih. Gre za to, da se tem dijakom omogoča več ur umetnostne zgodovine na terenu. Na ta način opravijo vsaj tretjino predvidenih ur, ki jih je v 2. letniku, ko imajo ta predmet (70 ur). Hodijo na ekskurzije po Sloveniji in ogledе razstav. Dijake spodbujamo k aktivnemu in kreativnemu pristopu pri spoznavanju umetnosti. V učnem načrtu sicer nimajo likovnega snovanja, vendar si dijaki po navadi želijo tudi sami ustvarjati, tako da jim to vedno tudi omogočimo.

V 3. letniku imajo možnost izbire nekaterih predmetov, med njimi tudi likovne umetnosti, ki je zasnovana na podoben način kot v 2. letniku. Tudi v tem primeru omogočamo ure likovnega snovanja, če izbrana skupina za to kaže zanimanje. V obeh letnikih praktični del pouka lahko poteka tudi izven šolskih prostorov, npr. v kateri izmed celjskih galerij ali likovnih šol oz. ustanov, kjer potekajo likovni tečaji. Ker gre v 3. letniku le za del razreda, so skupine majhne in je delo bolj individualno.

Pouk je torej prilagojen interesom posameznega razreda, zato je delo v oddelku sproščeno in prijetno. Dijaki so praviloma zelo odprti in radi sodelujejo pri vseh dejavnostih.

O podobnem načinu (kombinaciji pouka v razredu in v muzejih ali drugih ustanovah) razmišljajo tudi pri zgodovini. Verjetno bo tudi to dijakom klasičnih razredov zanimivo in jim bo predmet še bolj približalo.

Pred nekaj leti smo v okviru klasičnega razreda izvedli pilotski projekt prenove klasičnih oddelkov in dobili dobre rezultate, ko so dijaki temo Rimljani na Celjskem po skupinah obravnavali predvsem pri latinskem jeziku in likovni umetnosti. Pri slednji so raziskali več tematskih področij, kot npr. arhitekturo in urbanizem Celeie, kiparske in slikarske ostanke, oblačilno kulturo, ki jo lahko iz teh ostankov razberejo, uporabno umetnost in nagrobno kiparstvo v Šempetrski nekropoli. Na konzultacije so hodili v Pokrajinski muzej, na Zavod za varovanje naravne in kulturne dediščine in v Zgodovinski arhiv. Na koncu smo šli seveda tudi v Nekropolo in celoten projekt zaključili s poročili dijakov in posneto zgoščenko s predstavitvami posameznih skupin. Razmišljamo, da bi podobno sodelovanje med predmeti zopet uvedli in bi takšno sodelovalno in ustvarjalnejše delo pri pouku postalo stalnica.

V klasičnih oddelkih se trudimo, da bi pri omenjenih predmetih imeli dijaki čim bolj raznolik in humanistično ter umetniško usmerjen pouk.

Utrinki klasične gimnazije

Recital ob 80-letnici dr. Kajetana Gantarja

Recital antične ljubezenske poezije

Ekskurzija na Sicilijo

Ekskurzija v Rim

